

Filistin Toprakları ve İlk Sakinleri

Dr. Mohammad Zameer Aimaq¹

Araştırma Makalesi | Geliş Tarihi: 15.03.2024 | Kabul Tarihi: 18.06.2024

Öz

Filistin temelde bir Arap İslam ülkesidir ve semavi dinlerin ve büyük eski insan uygarlıklarının kökenidir. Yani bu bölge Hz. İsa (a.s), Hz. Musa (a.s) gibi büyük peygamberlerin zuhur ettiği yer olmuştur; Ayrıca Hz. İbrahim (a.s)'in geçiş ve yaşam yeridir. Bu topraklara eski çağlarda Kenan denilmekteydi. Filistin coğrafi olarak Orta Doğu bölgesinde ve Akdeniz'in doğusunda yer almaktadır. Filistin üç kıtayı (Asya, Afrika ve Avrupa) birbirine bağlayan bir köprü gibidir. Bu nedenle Filistin, Arap dünyasının kalbi ve Doğu ile Batı arasındaki bağlantı noktası olarak bilinmektedir. Bu topraklar tarih boyunca büyük fatihlerin saldırılarına uğramış, hatta defalarca tahrip edilmiştir. Ancak 1948'de İsrail devletinin kurulması, Yahudilerin bu topraklarda mülkiyet ve egemenlik iddiasıyla, Müslüman Araplar ile Yahudiler arasında ciddi gerilimler ve çatışmalar başlamıştır, hatta bugüne kadar de devam etmektedir. İsrail devletinin kurulmasından sonra hem Arapların hem de Yahudilerin bu topraklar üzerindeki mülkiyet iddiaları, bu coğrafyanın büyük savaşlar yaşamasına neden olmuştur. Bu toprakların hangi kabileye ait olduğunu bilmek için araştırma yapmak gerekmektedir. Tarihsel gelişmelere dayanarak bu topraklara ilk olarak hangi halkın göç ettiğini ortaya koymak bu araştırmanın önemini göstermektedir. Dolayısıyla bu makaledeki asıl soru, tarihsel olarak bu coğrafyada ne gibi gelişmeler yaşanmış ve bu toprakların asıl sakinlerini hangi halklar oluşturmaktadır? Bu çalışmada araştırma yöntemi betimsel-analitiktir. Bu bakımdan bu araştırmanın bulguları, bu toprakların kendine has bir coğrafyaya sahip olduğunu ve hem jeopolitik açıdan hem de semavi dinlerin kökeni açısından büyük önem taşıdığını göstermektedir. Bu topraklarda yaşayan başlıca kabilelerin Araplar (Kenanlılar) olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Filistin, İsrail, Kenanlılar, Yahudiler.

The Palestinian Territories and Its First Inhabitants

Summary

Palestine is originally an Arab Islamic country and originated Abrahamic religions and great ancient human civilizations. In other words, this region has been the place of the appearance of great prophets such as Jesus (peace be upon him) and Moses (peace be upon him). It is also where Prophet Ibrahim (peace be upon him) passed and lived. In ancient times, this land was called the land of Canaan. Palestine is geographically located in the Middle East and Eastern Mediterranean region. Palestine is like a bridge that connects three continents (Asia, Africa, and Europe). For this reason, Palestine is known as the heart of the Arab world and the connecting point between East and West. Throughout history, these lands have been attacked by great conquerors and even destroyed many times. However, with the establishment of the state of Israel in 1948 and the claims of Jewish ownership and sovereignty over this land, severe and permanent tensions and conflicts between Muslim Arabs and Jews began and continue to this day. After the formation of the state of Israel, the claims of Arabs and Jews over this land caused this geography to experience great wars. To know which tribe this land belongs to, it is necessary to research. For this reason, revealing which people migrated to this land for the first time based on historical developments shows the importance of this research. Therefore, the main question in this article is what historical developments have occurred in this geography, and which people are

1 Necmettin Erbakan Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, mzameer154@gmail.com, ORCID: orcid.org/ 0000-0002-1269-3444

the principal inhabitants of this land? The research method in this study was descriptive-analytical. In this regard, the findings of this research show that this land has a unique geography and is of great importance both in terms of geopolitics and the origin of monotheistic religions. It seems that the main tribes living in this land are Arabs (Canaanites).

Keywords: Palestine, Israel, Canaanites, Jews.

Giriş

Kenan veya Filistin toprakları ılıman iklime sahip verimli bir topraktır. Bu bölge peygamberlerin ve büyük ilahi dinlerin ortaya çıktığı yerdir. Filistin'in jeopolitik konumu, tarih boyunca pek çok ülkenin ve büyük medeniyetlerin geçiş ve yoğunlaşma noktası olmasına neden olmuştur. Bu topraklar MS 7. yüzyılda İslam'ın kabulüyle birlikte İslam ve Arap kimliğine sahip bir ülke haline gelmiştir. Kenanlılar, "Arap Yarımadası'ndan Kenan veya Filistin toprağına gelip bu topraklara yerleşen ilk halklardı" (A. D. Mohammadi, 2001, p. 69). Daha sonra, diğer göç dalgalarıyla birlikte Hz. İbrahim (s.a) Ur şehrinden Kudüs şehrine göç ederek oraya yerleşmiştir. İbrahim Peygamber'in çocukları ve torunları 400 yıl boyunca bu toprakta yaşamışlar ve sürekli kuraklık nedeniyle M.Ö. 1600 yıllarında Mısır'a göç ederek 400 yıl boyunca Mısır'da yaşamışlar. Yakup'un Mısır'a gelişinden yaklaşık 430 yıl sonra Hz. Musa (a.s), Vaat Edilmiş Topraklara gitmek üzere İsrailoğullarıyla birlikte Mısır'dan ayrılmıştır. Bu mesafeyi kat etmek kırk yıl sürdü ve bu süre zarfında İsrailoğulları çöllerde dolaşıyordu. Hz. Musa (a.s)'ın ardından onun yerine geçen Yeşu, İsrailoğullarını Ürdün Nehri'nden geçirerek yeni şehirlere ulaşmış ve orada yaşayanları yağmalayıp öldürmeye başlamıştır. Ancak Filistin halkı onlara yıllarca direnmiştir. Nihayet M.Ö. 1000 yıllarında Davud Peygamber, Kudüs'ü Filistinlilerin elinden alıp orada Kudüs'ü inşa etmeyi başarmıştır. Bu bina Hz. Süleyman tarafından tamamlanmıştır. Hz. Süleyman'ın vefatından sonra Filistin, Kuzey ve Güney olmak üzere birbiriyle çatışan iki parçaya bölündü; Filistin'in güneyinde Yahuda Krallığı, kuzeyinde ise İsrail Krallığı kurulmuştur. M.Ö. 722'de Asurlular İsrail krallığının tamamını yok edip halkını esir aldılar. Ama Filistin'in kuzeyindeki Yahuda Krallığı, M.Ö. 586 yılında Babil Kralı Buhtunnasr (II. Nebukadnezar) tarafından ele geçirildi ve Kudüs şehri yıkıldı. M.S. 70 yılında Roma imparatorunun oğlu Titus Kudüs'ü ele geçirdi ve Romalıların baskıları nedeniyle Yahudiler yeniden göç edip Filistin'i terk etmişlerdir. İslam'ın ortaya çıkışıyla birlikte İkinci Halife Hz. Ömer (r.a) zamanında Suriye ve Kudüs Müslümanlar tarafından fethedilmiştir. Haçlı seferlerinin başlamasından sonra bu topraklar Müslümanlarla Hıristiyanlar arasında defalarca el değiştirmiştir. Yedinci Haçlı Seferi ve Eyyubi hanedanının son Hükümdarının ölümünden sonra Memlükler Kudüs'ü yaklaşık üç yüzyıl boyunca yönetmiştir. Memlük hanedanından sonra 1517'dan 1917'ye kadar bu topraklar Osmanlı Hükümdarlığının bir parçası olarak bilinmektedir (A. D. Mohammadi, 2001, pp. 75-76).

Bu tarihi gelişmeler göz önünde bulundurulduğunda bugün bile dünya siyaseti ve milletler arası ilişkiler alanında en önemli konulardan biri Filistin meselesidir. Bu sorunun çözümü için diplomatik, siyasi ve hatta askeri önlemler alınmış ama

henüz başarıya ulaşamamıştır. Mevcut durumda Filistin meselesi, dünyanın iki büyük medeniyeti olan Batı medeniyeti ile İslam medeniyeti arasında kritik ve belirleyici bir mesele haline gelmiştir (A. D. Mohammadi, 2001, p. 66). Filistin ile İsrail arasındaki çatışmanın temeli bölgesel, etnik, ideolojik çatışmalar ve bölge dışı güçlerin müdahalesidir (Sajdi, 2020, p. 212). Özellikle Batılı ülkelerin açık müdahaleleri ve İsrail'e koşulsuz destekleri, Filistin'deki durumu daha da karmaşık hale getirmiştir. Ronald Reagan, İsrail'in Amerika Birleşik Devletleri için stratejik bir yatırım olduğunu açıkça ilan eden ilk Amerikan başkanıdır (R. Simbar & Ejazi, 2015, p. 8). İsrail, kuruluşundan sonra Filistin halkına karşı her türlü baskıdan kaçınmamakta ve Batılı ülkelerin askeri, siyasi ve ekonomik desteğiyle Filistin halkının topraklarını her zaman işgal etmeye devam etmektedir. İsrail güvenlik odaklı bir ülkedir, bu nedenle tüm meselelere askeri ve güvenlik açısından bakmaktadır. Çünkü güvenlik konusu İsrail için çok önemli ve İsrail'in stratejik hedefleri listesinin başında yer almaktadır. Bu görüş çerçevesinde İsrail, Filistin topraklarında zorunlu yerleşime başvurmakta ve yayılcı bir politika izlemektedir; bu eylemi kendini koruma olarak tanımlamaktadır. İsraili siyasi ve askeri yetkililere göre İsrail devleti ancak güvenli ve korunan topraklarda varlığını sürdürebilir. Filistin-İsrail ve orada yaşayanlar meselesi üzerine pek çok çalışma yapılmıştır. Ancak kaynakların çoğunun ya Yahudilerin oluşum tarihi açısından konuyu ele aldıkları ya da Filistin-İsrail çatışmasını dini bir önem taşıyarak ele aldıkları görülmektedir. Bununla ilgili aşağıda yer alan bazı araştırmalar bulunmaktadır:

Haşimi (1956) tarafından yapılan bir araştırma bulunmaktadır. Araştırmasında yaklaşık 2.500 yıl önce bir grup Araplar'ın Filistin'de yaşamın temellerini kurduğunu, bu gruba daha sonra Kenanlılar ve Fenikeliler adı verildiğini belirtmiştir (Rafsanjani, 1956, p. 4). Jodaki ve Saifuddin (2018) tarafından yapılan başka bir araştırma bulunmaktadır. Bu araştırmada, 18. ve 19. yüzyıllarda yaşanan gelişmeler sonucunda Filistin'de bir Yahudi devleti kurulması fikrinin oluştuğu, günümüz Filistin'deki sorunların oldukça karmaşık ve çok yönlü olduğu ifade edilmiştir (Jodaki & Saifuddin, 2018, p. 40). Ayrıca, bugünkü Filistinli Araplarla Yahudiler arasındaki çatışmanın ana eksenlerini Gazze sorunu, Filistinli mülteciler, su rezervleri sorunu ve sınır sorunları oluşturduğunu belirtmiştir (Jodaki & Saifuddin, 2018, p. 53). Konuyla ilgili Yıldırım (2021) tarafından yapılan bir araştırma da bulunmaktadır. Bu araştırmada Filistin toprakları üç semavi din açısından çok önemli olduğunu belirtmiştir. Bu topraklar tarih boyunca birçok kez işgale uğramış ve buraya göç eden birçok farklı etnik kabileye ev sahipliği yapmıştır. Farklı ülkelerde işkence altında yaşayan Yahudiler, Fransız Devrimi sonrasında ortaya çıkan milliyetçilik hareketi çerçevesinde Filistin'de bir Yahudi devleti kurmaya çalışmışlardır. O zamandan beri Araplar ile Yahudiler arasında sorunlar daha da yoğunlaşmıştır (Yıldırım, 2021, p. 3). Bu durum göz önünde alındığında, ele aldığımız bu araştırmada Filistin'deki ilk insan topluluğunun oluşumu ve ilk sakinleri üzerinde durulmuştur. Ayrıca Filistin'in coğrafi ve dini önemi tarihsel açıdan incelenmiştir. Bu araştırma 5 bölümden oluşmaktadır; Birinci bölümde Filistin topraklarının önemi incelenmiştir. İkinci bölümde Filistin'in ilk sakinlerinin kimlerden oluştuğu tartışılmaktadır. Üçüncü bölümde Filistin'in tarihsel gelişimi, dördüncü bölümde Yahudi halkının özellikleri,

beşinci bölümde ise İsrail'in kuruluşu ve yeni gelişmeler incelenmektedir.

1. Filistin Topraklarının Önemi

Filistin toprakları, Doğu Akdeniz kıyısında ve Asya kıtasının batısında yer alan Levant'ın (Sham) güneybatı bölümünü ifade eder ve Asya ile Afrika kıtalarının bağlantı noktasıdır (Mohsen & Saedi, 2005, p. 53). Filistin ülkesi kuzeyden Suriye ve Lübnan, batıdan Akdeniz, güneyden Sina çölü ve Mısır'daki Akabe Körfezi, doğudan Ürdün ile çevrilidir (Tulu, 2015, p. 70). Bugün Mısır, Suriye, Lübnan ve Ürdün ülkeleriyle sınır komşusu olan Filistin'in sınırları, 1922 yılında İngiltere'nin Milletler Cemiyeti'nden vesayet almasıyla belirlenmiştir (Jahanbin, 2000, p. 87). Filistin toprakları farklı kültürlerin merkezi olmuştur. Üç büyük semavi din olan Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam bu topraklara özel bir önem ve kutsallık atfetmektedir. Bu dinlerin her birinin mensupları bu toprakları kendilerine ait saymaktadır (Jawed, 2003, s. 231). Yani Filistin, Allah'ın büyük peygamberlerinin diyarıdır, vahiy diyarıdır, Nuh'un, İbrahim'in, Musa'nın ve İsa'nın diyarıdır ve en önemlisi büyük İslam peygamberinin Miracıdır. Ortadoğu tarihi yazarları, Filistin'i başlangıçtan bugüne dünyanın kavşak noktası olarak adlandırmışlardır (A. D. Mohammadi, 2001, p. 69).

Kur'an-ı Kerim'e göre Filistin kutsal ve mübarek toprak olarak adlandırılmıştır. Kudüs, Müslümanların ilk kiblesi, Allah için yeryüzünde inşa edilen ikinci ve İslam'ın üçüncü en önemli mescidinin bulunduğu topraklardır (Mohsen & Saedi, 2005, p. 53). Ayrıca Filistin toprakları Yahudiliğin takipçileri için kutsaldır. Yahudiler için Filistin toprakları vaat edilmiş topraklar, tarihin merkezi ve peygamberlerinin mezarıdır. Filistin'de Kudüs ve El Halil gibi Yahudilerin kutsal merkezleri de bulunmaktadır. Aynı şekilde bu topraklar Hıristiyanlar için de kutsaldır, çünkü onlar bu toprakları Hıristiyanlığın kökeni ve ortaya çıkış yeri olarak kabul ederler. Hz. İsa (a.s) orada doğmuş ve davete orada başlamıştır ve Hıristiyanlığın başlıca dini merkezleri Kudüs, Beytüllahim ve Nasıra'da bulunmaktadır (Mohsen & Saedi, 2005, pp. 53-54). Kudüs, Filistin'in en önemli ve en eski şehridir. Bu tarihi kent kavramı kelime anlamıyla kutsal şehir, huzur ve sükûnet şehri ya da ışık şehri anlamına gelmektedir. Tarihi bilgilere göre bu şehir, tarih boyunca 20 defa ağır kuşatma altına alınmış, 2 defa işgalciler tarafından tamamen yıkılmış, 18 defa yeniden imar edilmiş, 2 defa da tapınağı yeniden inşa edilmiştir. Tarih boyunca bu toprakların insanları da 6 kez din değiştirmeye zorlanmıştır (Jahanbin, 2000, p. 86). Bugün bahsettiğimiz Filistin, belirli bir nüfusa, belirli sınırlara, siyasi yönetime ve diğer devletlerle ilişki kurma kapasitesine sahip olması nedeniyle bir devlet olarak kabul edilebilir. Bu bağlamda Filistin 1988 yılında bağımsızlığını ilan etmiş ve bu bildiri Birleşmiş Milletler tarafından tescil edilmiş olup, Filistin Birleşmiş Milletler gibi birçok uluslararası kuruluşta temsil edilmektedir (Mutlu, 2019, p. 410).

2. Filistin'in İlk Sakinleri

İlk kez Arap Yarımadası'ndaki Kenanlı kavimler Filistin topraklarına göç edip oraya yerleşmişlerdir. Kenan Hem'in oğludur; Hem, Sem ve Yafith, Nuh tufanından

sonra kalan ve tüm insanlar onların soyundan gelen üç kardeştir. Dolayısıyla Filistin'e yerleşen ve oraya Kenan Ülkesi adını veren ilk halk Arap Kenanlılardır (A. D. Mohammadi, 2001, pp. 69–70). Kenanlıların bu göçü M.Ö. 5 bin ila 3 bin civarında gerçekleşmiştir. Ayrıca, Filistin'in de kurucuları Kenanlılardır (Örücü, 2018, p. 205). Kenan'ın göçmen kavimleri arasında en önemlisi şimdiki Kudüs lokasyonuna yerleşen Iebus (Yabūs) kabilesiydi. O zamanlar Kenanlılar'ın adı *Melkisedek* olan bir hükümdarı vardı; çünkü bu hükümdar güvenliği, barışı ve refahı severdi. Bu nedenle Iebus (Yabūs) şehri onun saygısından dolayı yavaş yavaş Salem şehri veya barış şehri anlamına gelen Kudüs adını almıştır. Eski Ahit kitabının Yahudi kaynaklarına göre Kudüs, Iebus'un aynıdır ve şunu ekler: “Adam gidip Iebus'un yanına geldi; cariyesi de yanındaydı. Iebus'a vardıklarında köle efendisine, Iebusluların bu şehrine dönüp geceyi geçirelim dedi. Efendisi ona, Beni İsrail'den kimsenin bulunmadığı bir şehre dönmeyeceğimizi söyledi”(Hakim gezisi, 9. bölüm, 11. ayet) (A. D. Mohammadi, 2001, p. 70). Tevrat'ın bu metni, İsrailoğulları Filistin topraklarına girmeden önce, Filistin topraklarında başka insanların, özellikle de Kenanlıların yaşadığına tanıklık etmektedir. İbraniler Kenan topraklarına girdiklerinde bu bölgenin yerli halkı Palaestina adını vermişler. Bu da Yahudilerin iddia ettikleri gibi Filistin'e yerleşen ilk topluluk olmadığını göstermektedir. Öte yandan Filistin'de Makedon Yunan hakimiyetinin kurulmasından sonra bu bölge daha çok kaynakta Filistin olarak anılmaktadır (Kızıloğlu, 2012, p. 36).

İbraniler ilk kez M.Ö. 1800 yıllarında Hz. İbrahim'in önderliğinde Ur şehrinden Kenan topraklarına göç etmiştir (A. D. Mohammadi, 2001, p. 71). Burada Hazreti İbrahim'in oğlu Hazreti İshak doğmuş ve Hazreti İshak'ın oğlu olan Hazreti Yakup'a İsrail lakabı verilmiştir. Bu yüzden bu kavme Beni İsrail denilmiştir (A. D. Mohammadi, 2001, p. 71). Tarihsel anlatıma göre Hz. İbrahim (a.s), kuraklık ve otlak sıkıntısı sorunlarından kaçmak için Ur şehrinden Kenan topraklarına göç etmiştir. Kenan halkı Sami ırkından olup çok misafirperverdir ve bu bölge o dönemde Araplar ile Fenikeliler arasındaki bağlantı noktası olmuştur (Tabatabaei, 1977, p. 94). Yani Hz. Yakup'a atfedilen bir kahramanlık efsanesinden dolayı Beni İsrail adını alan kabile; Musa (a.s)'dan sonra Musevilik, Hz. Süleyman (a.s) keza sonra da Yahudi olarak adlandırılmıştır; Temelde bunların hepsi bir kabilenin isimleridir. Tevrat'taki rivayete göre Yahudiler, Nuh'un oğlu Sem ırkının soyundan gelmektedir. Yahudilerin yaşadığı en eski toprak Mezopotamya'ydı (Kızıloğlu, 2012, p. 37). Tevrat'taki rivayete göre Hz. İbrahim bir gece rüyasında Allah'ı görmüş ve Allah Hz. İbrahim'e şöyle demiştir: “Mısır ırmağında büyük ırmağa, Fırat ırmağına kadar bu diyarı, Kenileri ve Kenizzileri ve Kadmonileri ve Hittileri ve Perizzileri ve Refaları ve Amorileri ve Kenanlıları ve Girgaşileri ve Yebusileri senin zürriyetine (soyuna) verdim” (Tulu, 2015, p. 71). Başka bir yerde Tevrat'taki rivayete göre Allah, Musa ve kavminin Mısır'dan Filistin'e kadar geldiği toprakların sınırını şöyle tanımlamıştır: “Kızıldeniz'den Filistin kıyılarına, güney çölünden Fırat Nehri'ne kadardır. Tanrı, Yahudi halkının diğer halkları mağlup edip oraya yerleşmesine yardım edeceğime söz vermiş” (Law and religion Reasearch, 2010, p. 27).

İbrahim Peygamber'in vefatından sonra, onun çocukları ve torunları Kenan

topraklarında yaklaşık 400 yıl yaşamıştır. Bu dönemde İbraniler bu toprakların mülkiyetini iddia etmediler ve bir hükümet kurmayı da başaramamıştır (Zaibakalam, 2011, p. 77). İşte burada bölgenin iklimi değişti ve kuraklık nedeniyle İbraniler Hz. Yusuf'un yardımıyla Mısır'a girmişler ve 400 yıl Mısır'da yaşamışlar (Zaibakalam, 2011, pp. 91-92). Yakup'un neslinden, oğullarının eşleri hariç, onunla birlikte Mısır topraklarına gidenlerin sayısı toplam 66 kişiydi; Yusuf'un iki oğlunun da eklenmesiyle Yakup'un ailesindeki toplam kişi sayısı 70 kişiyi geçemez (Eski Ahit Kitâb-ı Mukaddes: Yaratılış, Bölüm 46). Mısırlılar ilk başta İbranilere çok iyi davranmışlar, ancak daha sonra onlara zulmetmeye, hatta köle muamelesi yapmaya başlamıştır. Hz. Musa Peygamber'in İbranileri vaat edilmiş topraklara götürmek için görevlendirilmiştir. Ancak İbranilerin Allah'ın emirlerine uymamaları nedeniyle İbraniler 40 yıl boyunca çölde kadersizce dolaşmıştır (Zaibakalam, 2011, pp. 91-92). Hz. Musa (a.s) vefatından sonra, Yüsa (Yeşu), Yahudi halkının liderliğini üstlenerek onları Ürdün kıyılarına ve oradan da Filistin'deki Eriha'ya götürmüştür. Ancak Kudüs halkı, Yahudilerin yağma ve zulmünden haberdar olduğundan büyük bir direnme göstermiş ve Yahudiler şehre girmeyi başaramamıştır (A. D. Mohammadi, 2001, p. 72). Yahudi lider Saul, MÖ 1020'de ilk Yahudi kralı olarak iktidara gelmiş ve parçalanmış kabile yapısını birleştirmeye çalışmıştır. Saul'un hükümdarlığından sonra oğlu Hz. Davut kral olmuştur. M.Ö. 1004-965 yılları arasında Hz. Davud (a.s), on iki İbrani kabileyi tek bir krallık altında toplayarak Kudüs'ü ele geçirmiş ve bu şehri ilk Yahudi devletinin başkenti yapmıştır (Kızıloğlu, 2012, p. 39).

Hz. Davud'dan sonra Süleyman Peygamber ilk Yahudi tapınağını (Beyt-i Makdis-Süleyman Mabedi) inşa ettirmiş ve Kudüs'ü İbranilerin kutsal şehri yapmıştır (Kızıloğlu, 2012, p. 39). Hz. Süleyman'ın vefatından sonra krallığı ikiye bölünmüş ve Filistin, kuzey ve güney olmak üzere birbiriyle savaşan iki parçaya ayrılmıştır. 12 Yahudi kabilesi arasında Yahuda ve Benyamin kabileleri güney Filistin'de Yahuda krallıklarını kurmuşlar ve diğer on kabile de kuzey Filistin'de İsrail krallığını kurmuşlar. Ancak M.Ö. 722 yılında Asurlular, İsrail Krallığı'nın tamamını yok edip, halkını esir almışlar ve hatta Filistin tarih sahnesinden tamamen silmişlerdir. Buna karşın Filistin'in kuzeyindeki Yahuda Krallığı, M.Ö. 586 yılında Babil Kralı Buhtunnasr (II. Nebukadnezar) tarafından ele geçirilmiş ve Kudüs şehri yıkılmıştır. Böylece Yahudilerin Filistin'deki 400 yıllık hakimiyeti sona ermiştir (A. D. Mohammadi, 2001, pp. 72-73). M.Ö. 63 yılında yaşanan bir dizi gelişmenin ardından Filistin, Romalıların eline geçmiştir; Romalılar Kudüs'ü yok etmiştir. Yahudilerin isyanlarından sonra Romalılar isyanları şiddetli bir şekilde bastırmıştır (M.D. Mohammadi, 2001, s. 74). Romalılar Yahudileri katledip Yahudilerin yalnızca yüzde 10 ila 15'ini hayatta bırakmıştır (Zaibakalam, 2011, p. 53).

Yahudilerin geri kalanı da canlarının tehlikeye olduğu için Filistin'i terk etmiştir. Yaklaşık 18 asırdan fazla bir süre Yahudiler Filistin topraklarıyla bağlarını koparmıştır. Bu nedenle Yahudiler, Kutsal Tapınağın ikinci yıkılışı (M.S 70) ile İsrail Devleti'nin kuruluşu (1948) arasındaki dönemi "yabancı yönetimi dönemi" olarak adlandırmıştır (Kızıloğlu, 2012, p. 41). Ünlü yazar Arthur Koestler gibi bazı Yahudilerin araştırmalarına göre "günümüz Yahudilerinin %80'inden fazlasının

Filistin topraklarıyla tarihsel bir bağı olmadığı gibi, etnik olarak Beni İsrail de değildir. Daha doğrusu onlar, kökenleri Kuzey Kafkasya'da yaşayan eski Tatar-Türk kabilelerine dayanan Hazar (Aşkenaz) Yahudileridir". Yani M.S 8. yüzyılda Yahudi olmuşlar ve ana toprakları bugün Rusya'nın güneyinde kalmıştır (Mohsen & Saedi, 2005, p. 54). Ancak bir noktayı daha unutmamak gerekir ki, M.S 7. yüzyılda, özellikle İslam'ın İkinci Halifesi'nin Halifeliği döneminde, Arap kabilelerinin bulunduğu Ortadoğu'nun güneyinden Filistin bölgesine doğru bir göç dalgası daha yaşanmıştır (Zaibakalam, 2011, p. 68).

Günümüzde toprak sahibi olma hakkı, mantıklı ve hukuki olan bir dizi kritere göre tanınmaktadır. Başka bir deyişle, herhangi bir arazi üzerindeki siyasi hak, (öncelikli mülkiyet ve işgal hakkı, egemenliğin süresi ve devamlılığı, mevcut mülkiyet ve mevcut nüfusun özellikleri gibi) ilkelere dayalı olarak tanınmaktadır (A. D. Mohammadi, 2001, p. 68). Bunlar göz önünde bulundurulduğunda şu sonuca varılmaktadır:

- 1) Öncelikli mülkiyet ve işgal hakkı (Rüçhan hakkı): Bu topraklara ilk göç eden ve bu şehri kuran Araplara ait olmuştur. Rüçhan hakkına göre bu ülke, Filistin'de yaşayan günümüz Müslüman Araplarına aittir.
- 2) Hükümdarlığın süresi ve devamlılığı bakımından: Süre bakımından bu toprakların en uzun tarihi dönemi Müslüman yönetimi altında olmuştur. Yani Filistin'de 12 yüzyıl boyunca Müslüman yönetimler (Müslüman Araplar, Memluk Devletleri ve Osmanlı hükümdarı) hüküm sürmüştür. Müslümanlardan sonra Filistin'i en uzun süre Romalılar yönettiler; Yani Romalılar Filistin'i 10 asır boyunca yönetmiştir. Dolayısıyla bu toprakların süre bakımından Filistin'de yaşayan Arap Müslümanlara ait olduğu sonucuna varılabilir.
- 3) Mevcut mülkiyet açısından: İsrail kurulmadan önce hem mülk sahipliği hem de Filistin nüfusunun mutlak çoğunluğu Arap Müslümanlardaydı. Eğer İsrail bugün Filistin topraklarının çoğuna hakimse, bunun nedeni İsrail'in Filistin topraklarını askeri güç kullanarak ve tüm uluslararası yasaları ihlal ederek hukuka aykırı bir şekilde işgal etmesi sayesinde. Filistin topraklarının İsrail tarafından işgal edilmesi onun mülkiyetini kanıtlamaz. Bu konuda ilgili, "Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin 47. maddesine göre İsrail'in bu eylemi işgal olarak adlandırılmakta, Uluslararası Ceza Mahkemesi Tüzüğü'nün 8. maddesine göre ise İsrail'in bu eylemi savaş suçu sayılmaktadır" (Amez & Azizi, 2003, p. 16).
- 4) Nüfus özellikleri açısından: Nüfus özellikleri açısından Filistinlilerin çoğunluğu Müslüman Araplardır. Ancak İsraililerin Filistinli Müslüman Araplara uyguladığı cinayet ve zulme bağlı olarak çok sayıda Filistinli anavatanlarını terk etmek zorunda kalmış ve hatta şimdilerde de devam etmektedir. Filistin İstatistik Merkezi'ne göre 2022 yılında Filistin'in nüfusu 14,3 milyon civarındaydı ve bunun 5,4 milyonu Gazze Şeridi, Batı Şeria ve Kudüs'te yaşamaktadır. Filistin Bilgi Merkezi'ne göre yaklaşık 7 milyon Filistinli hâlâ başka ülkelerde göçmen statüsünde ve mülteciler gibi

yaşamaktadır (The Palestinian Information Center, 2022). İsrail’de 2022 yılı verilerine göre tahmini 9 milyon 656 bin nüfusun 7 milyon 106 bini (yüzde 73,6) Yahudi, 2 milyon 37 bini (yüzde 21,1) ise Araplar oluşturmaktadır (Anadolu Ajansı, 2022). Şu anda Filistinli Müslüman nüfusun ortalama büyüme hızı İsraililerinkinin iki katıdır. Yani Yahudilerin yıllık ortalama nüfus oranı yüzde 1,5 Filistin’inki ise yüzde 3 olduğunu göstermektedir. Yahudi ailenin ortalama üye sayısı 3,3 Filistinlilerde ise 5,7’dir (Oldani, 2004, p. 79). Yani İsrail’in amaçlarından biri, Filistin topraklarını işgal etmenin yanı sıra, Filistin’deki Müslüman nüfusun artmasını önlemektir ve bu yüzden de Filistinlileri Filistin’den çıkarmaya çalışmaktadır.

3. Filistin Topraklarının Tarihsel Gelişimi

İnsan uygarlığının evrim tarihi açısından bakıldığında, M.Ö. 4. binyılın ortalarında, tüm eski doğu uygarlıklarını oluşturan iki büyük ve önemli insan uygarlığı, aşağı yukarı aynı anda oluşmuştur. Coğrafi olarak bu medeniyetlerden biri Filistin’in kuzeydoğusunda, diğeri ise güneybatısında ortaya çıkmıştır. Bugün kuzeydoğu uygarlığını Mezopotamya uygarlığı, güneybatı uygarlığını ise eski Mısır uygarlığı olarak biliyoruz. Bahsettiğimiz Filistin, bu iki medeniyetin tam ortasında yer almaktadır. Yaklaşık 2000 yıl boyunca bu iki medeniyetin her biri kendi içinde büyüyüp gelişmiş ve birbirini tanımadan yaşamışlardır. Ama, MÖ 2. binyıldan itibaren Filistin bu iki medeniyetin tarihi savaşlarının geçiş noktası ve buluşma yeri haline gelmiştir. Daha tutarlı olan Mısır uygarlığı bir ölçüde kendini korumuş ancak Mezopotamya uygarlığı kuzey ve güney olmak üzere iki kısma bölünmüştür. Kuzeydeki medeniyete Asur medeniyeti, güneydeki medeniyete ise Babil medeniyeti denilmektedir. Aslında bugünkü Irak, iki Asur ve bir Babil medeniyetinin sonucudur. Babil uygarlığının daha kalabalık olan kısmı zamanla diğer iki uygarlığa bölünmüştür; Kuzeyde bulunana Akkad, güneyde bulunana ise Sümer (Sumeria) adı verilmiştir. Bu uygarlıkların tümü temel olarak Semî (Semites) uygarlığı olarak bilinmektedir. Ortadoğu’da kurulan her iki ana uygarlığın yayılma yolu bugün Suriye, Lübnan ve Filistin dediğimiz bölgeye ulaşmıştır. Bu topraklar bu nedenle tarih boyunca en kanlı savaşları yaşamıştır (Zaibakalam, 2011, pp. 59–60).

Tarih boyunca işgalciler veya göçmenler güçlerini genişletmek, hakimiyet kurmak, zenginlik kazanmak veya yiyecek kaynakları sağlamak için Filistin’e giriş yapmıştır. Babiller, Asurlular, İranlılar, Mısırlular, Yunanlar, Romalılar, Araplar, Türkler ve İngilizler kendi dönemlerinde Filistin’i ele geçirip yönetmişlerdir. MÖ 2. binyılın başında Filistin topraklarında net bir merkezi güç yoktu. İkinci binyılın birinci yüzyılının sonlarında (M.Ö. 1900-2000) Mısırlular, Filistin’in bir bölümünü yönetmeyi başaran ilk güç olmuştur. İkinci binyılın son yüzyılında (MÖ 1000-1100) Asurlular Filistin’in bazı kısımlarını da yönetmeyi başarmıştır. MÖ 1. binyılın 1. yüzyılında (M.Ö. 900-1000) bölgenin en güçlü Devleti olan Fenikeliler, Filistin’in bir bölümünü yönetmeyi de başarmışlar. M.Ö. yedinci yüzyılda Babilliler bir kez daha Filistin’in bazı kısımlarını yönetmiştir. Ancak sonraki yüzyılda ünlü Babil kralı Buhtunnasr tüm Filistin’i ele geçirip yok etmiştir (Zaibakalam, 2011,

pp. 56–57)). Sonraki yüzyılda sıra İranlılara gelmiş; Güçlü Pers imparatoru Cyrus, Filistin’i ele geçirmiş ve İranlılar Filistin’i 170 yıl boyunca yönetmiştir. Büyük İskender, İranlıları mağlup ederek Filistin’i ele geçirmiştir. Ama, M.Ö. 2. yüzyılın ortalarında ise Romalılar Filistin topraklarını ele geçirmeyi başarmıştır (A. D. Mohammadi, 2001, p. 73).

Romalılar, MS 7. yüzyılın ortalarına kadar 1000 yıl boyunca Filistin’i yönetmiştir. M.S 638’de İslam’ın ikinci Halifesi döneminde Filistin kan dökülmeden ve yıkım olmadan fethedilmiştir; Müslüman Araplar sadece Filistin’de değil, tüm Ortadoğu’da hüküm sürmüştür (A. D. Mohammadi, 2001, p. 75). Böylece Filistin 500 yıl boyunca Arap egemenliği altında kalmıştır. Haçlı Seferleri’nin başlamasıyla birlikte Filistin iki yüzyıl boyunca birçok kez Hıristiyanlar ve Müslümanlar tarafından el değiştirmiştir. M.S 1099’da olduğu gibi Hıristiyanlar Müslümanları yenerek Filistin’i ele geçirmiştir; ancak 1187’de Müslümanlar Hıristiyanları yenerek Filistin’i yeniden ele geçirmeye muvaffak olmuştur. M.S 1229’da Hıristiyanlar bir kez daha Filistin’i ele geçirmeyi başarmış; ancak 1244’te Müslümanlar Filistin’i yeniden ele geçirmeyi başarmıştır. M.S 1290 yılında Filistin, Mısır’da İslam Halifeliğini kuran Memlûklerin idaresine geçmiş ve 3 asır boyunca Filistin’e hükmetmiştir. Memlûklerden sonra 1517 yılında Osmanlılar Filistin’i ele geçirmiş ve İslam Halifeliği’nin yıkılmasına kadar bu topraklar 4 yüzyıldan fazla Osmanlı İslam Halifeliği’nin bir parçası olarak kabul edilmiştir. Esas itibarıyla Osmanlı Devleti’nin Yahudilerle ilk teması Sultan Orhan’ın Bursa’yı fethetmesi ile başlamıştır. Osmanlı Devleti’ne Yahudi göçü, Mehmed Fatih, Kanuni Sultan Süleyman, II. Beyazıt ve II. Selim dönemlerinde de devam etmiştir. Özellikle II. Abdülhamid döneminde Rusların 1891 ve 1892’deki katliamlarından kaçan Yahudiler Osmanlı Devleti’ne sığınarak kolaylıkla yaşamaya devam etmiştir (Yıldırım, 2021, s. 3842). Osmanlı İmparatorluğu’nun zayıflamasının ardından Birinci Dünya Savaşı sırasında Ortadoğu İngiltere ve Fransa arasında paylaştırılmış, Filistin toprakları İngiltere’ye geçmiştir. Nihayet 1948 yılında Filistin topraklarında İsrail devleti kurulmuştur (Zaibakalam, 2011, pp. 57–58). Yahudiler veya Beni İsrail artık Filistin’de İsrail devletini kurduğuna göre onların özelliklerini bilmek gerekmektedir.

4. Yahudilerin Özellikleri

Yahudi kelimesi İbranice kelimedenden türemiştir ve övgü, şükran anlamına gelmektedir. Yehuda aynı zamanda Hz. Yakub’un dördüncü oğlunun adıdır. Yahudiler temel olarak Hz. Musa’nın dinini takip eden ve onun kanunlarına uyan, Tevrat kitabını semavî kitap olarak kabul eden ve Hz. Muhammed (s.a) ve İslam dinini kabul etmekten kaçınıp kendi dinlerine bağlı kalanlardır (Arbasi et al., 2017, p. 9). Yahudiler sağlam ve güvenilir İslami ve tarihi kaynaklara dayanılarak aşağıda sıralanabilecek bir dizi vasıfları haizdir:

4.1. Şükür Yerine Açgözlülük

Yahudilerin bu özelliği (Şükür yerine Açgözlülük) tarih boyunca günümüze kadar devam etmiştir. Körfezi geçtikten sonra Yahudiler demişler ki:

“وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَىٰ إِن نَّصَبْنَا عَلَىٰ طَعَامٍ وَاحِدٍ فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تُنْبِتُ الْأَرْضُ مِنْ بَقْلِهَا وَقِثَّائِهَا وَفُومِهَا وَعَدَسِهَا وَبَصَلِهَا قَالَ أَتَسْتَبْدِلُونَ الَّذِي هُوَ أَدْنَىٰ بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ اهْبِطُوا مِصْرًا فَإِنَّ لَكُمْ مَا سَأَلْتُمْ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذَّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ وَبَاءُوا بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيِّينَ بِغَيْرِ الْحَقِّ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ” (Bakara Suresi 61. Ayet)

Tercüme: “Hani, “Ey Mûsâ! Biz bir çeşit yemeğe asla katlanamayız. O hâlde, bizim için Rabbine yalvar da o bize yerden biten sebze, kabak, sarımsak, mercimek, soğan versin” demiştiniz. O da size, “İyi olanı düşük olanla değiştirmek mi istiyorsunuz? Öyle ise inin şehre! İstedikleriniz orada var” demişti. Böylece zillet ve yoksulluk onları kapladı. Onlar, Allah’ın gazabına uğradılar. Bunun sebebi, onların; Allah’ın âyetlerini inkâr ediyor, peygamberleri de haksız yere öldürüyor olmaları idi. Bütün bunların sebebi ise, isyan etmek ve aşırı gitmekte oluşlarıydı”. (Kur’an-ı Kerim Meali, 2008).

Gördüğünüz gibi Allah Yahudi halkına pek çok nimet vermiş ama onlar şükretmek yerine çok şey istemiştir. Yahudilerin bu özelliğinin geçmişten günümüze kadar devam ettiği anlaşılmaktadır.

4.2. Dünya Malına ve Dünya Hayatına Karşı Aşırı Hırs

وَلَتَجِدَنَّهُمْ أَحْرَصَ النَّاسِ عَلَىٰ حَيَاةٍ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا يَوَدُّ أَحَدُهُمْ لَوْ يُعَمَّرَ أَلْفَ سَنَةٍ وَمَا هُوَ بِمُزَحِّجِهِ مِنَ الْعَذَابِ أَن يُعَمَّرَ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ (Bakara Suresi 96. Ayet)

Tercüme: “Andolsun, sen onların, yaşamaya, bütün insanlardan; hatta Allah’a ortak koşanlardan bile daha düşkün olduklarını görürsün. Onların her biri bin yıl yaşamak ister. Hâlbuki uzun yaşamak, onları azaptan kurtaracak değildir. Allah, onların bütün işlediklerini görür” (Kur’an-ı Kerim Meali, 2008). Bu ayetten de anlaşılacağı üzere Yahudiler dünyanın en materyalist ve açgözlü insanlarıdır.

4.3. Dünya İnsanlarının En Çok Anlaşma Bozan Kavmi

Kur’an’da onların Allah’la yaptıkları ahitlerle ilgili 15’e yakın olay vardır ve bunların hepsi ahdi bozduklarını gösterir. Meşela, Allah Maide suresi 13. ayette şöyle buyurmuştur: *فِيمَا نَقَضْتُمْ مِيثَاقَهُمْ لَعَانَهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً*. Tercüme: “İşte, verdikleri sözlerini bozmaları sebebiyledir ki onları lânetledik, kalplerini de kaskatı kıldık” (Kur’an-ı Kerim Meali, 2008). Yahudiler birçok kez antlaşmayı bozdular, bu yüzden Allah onları lanetlemiştir. Bu dünyada Allah’ın lanetlediği, ahirette ise en ağır cezaya çarptırılan bir kavimden şikâyet etmenin hiçbir manası olmasa gerektir.

4.4. Irkçılık Açısından Yahudiler

Yahudiler kendilerini tüm dünya halkları arasında üstün ırk olarak görmekte ve dünyadaki diğer halkların da kendilerine hizmet etmesi gerektiğine inanmaktadırlar. Hala dünyadaki diğer insanların cennete gitmeyeceğine, cennetin yalnızca kendilerine ait olduğuna ve Yahudi ırkından hiç kimsenin cehenneme girmeyeceğine inanıyorlar.

Ayrıca biz Allah'ın oğulları ve O'nun dostlarıyız diye inanmaktadırlar. Sonra onların hakkında şu ayet nazil olmuştur: قُلْ إِنْ كُنْتُمْ لَكُمْ الدَّارُ الْآخِرَةُ عِنْدَ اللَّهِ خَالِصَةً مِنْ دُونِ النَّاسِ فَتَمَنَّوْا الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (Bakara Suresi 94. Ayet). Tercüme: De ki: “Eğer (iddia ettiğiniz gibi) Allah katındaki ahiret yurdu (cennet) diğer insanlar için değil de yalnız sizinse ve doğru söyleyenler iseniz haydi ölümü temenni edin!” (Kur'an-ı Kerim Meali, 2008). Aşırı Siyonist grup, vaat edilmiş topraklara geri dönebilmek için bölge sakinlerinin acımasızca öldürülmesi dahil, hiçbir çabadan kaçınılması gerektiğine inanmaktadır. Yine de Yahudi dininin inanışına göre Yahudi olmak iki esasla mümkündür. Birincisi dindar olmak yani Yahudi dinine inanmaktır, ikincisi ise Yahudi bir anneden doğmaktır, bu durumda dindar olmayan bir Yahudi bile Yahudi sayılmaktadır (Cheza, 2001, p. 170). Yani etnik kökenlerine ve ırklarına çok önem veriyorlar ve kendilerini diğer etnik gruplardan üstün görüyorlar.

4.5. Başkalarını Kıskanmak

Yahudiler, Maddi ve dünyevi statü bakımından birbirlerine karşı kıskanç insanlardır. Allah tüm dünya insanlarından birbirlerini öldürmemelerini, komşu evlerini zorla almamalarını istemiştir, ancak bu durumda peygamberler İsrailoğullarıyla özel bir anlaşma ve ikili anlaşma yapmıştır. Beni İsrail de resmi olarak bu anlaşmayı bozmayacaklarının ve kararlı kalacaklarının sözünü vermişti. Ama defalarca görmezden gelip anlaşmayı bozdular. Bu durumda Allah Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmuş:

“وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ لَا تَسْفِكُونَ دِمَاءَكُمْ وَلَا تَخْرُجُونَ أَنْفُسَكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ ثُمَّ أَقْرَرْتُمْ وَأَنْتُمْ تُشْهِدُونَ . ثُمَّ أَنْتُمْ هَؤُلَاءِ تَقْتُلُونَ أَنْفُسَكُمْ وَتَخْرُجُونَ فَرِيقًا مِنْكُمْ مِنْ دِيَارِهِمْ تَظَاهَرُونَ عَلَيْهِم بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَإِنْ يَأْتُوكُمْ أُسَارَى فَتَادُوهُمْ وَهُوَ مُحْرَمٌ عَلَيْكُمْ إِخْرَاجَهُمْ أَفْتُؤْمِنُونَ بَعْضُ الْكُفَّارِ وَتَكْفُرُونَ بَعْضٌ فَمَا جَزَاءُ مَنْ يَفْعَلُ ذَلِكَ مِنْكُمْ إِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يُرَدُّونَ إِلَى أشدِّ الْعَذَابِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ” (Bakara Suresi 84-85. Ayet)

Tercüme: “Hani, Birbirinizin kanını dökmeyeceksiniz, birbirinizi yurtlarınızdan çıkarmayacaksınız” diye de sizden kesin söz almıştık. Sonra bunu böylece kabul etmişsiniz. Kendiniz de buna hâlâ şahitlik etmektesiniz. Ama siz, birbirinizi öldüren, içinizden bir kesime karşı kötülük ve zulümde yardımlaşarak; size haram olduğu hâlde onları yurtlarından çıkararak, size esir olarak geldiklerinde ise, fidye verip kendilerini kurtaran kimselersiniz. Yoksa siz Kitap'ın (Tevrat'ın) bir kısmına inanıp, bir kısmını inkâr mı ediyorsunuz? Artık sizden bunu yapanın cezası, dünya hayatında rezil olmaktan başka bir şey değildir. Kıyamet gününde ise onlar azabın en şiddetlisine uğratılırlar. Çünkü Allah, yaptıklarınızdan habersiz değildir” (Kura'an-ı Kerim Meali, 2008).

Allah, Kuran-ı Kerim'in bu ayetlerinde Yahudi kavmini, antlaşma bozan, saldırgan ve zalim olarak zikretmiştir. Ayrıca onlar için bu dünyanın rezilliğini takdir etmiş, ahirette ise en şiddetli azabı onlara layık görmüştür.

4.6. Bu Ülkede Peygamberleri Öldürmenin Yaygınlaşması

Yahudiler, Zekeriya (a.s) ve Yahya (a.s) gibi pek çok peygamberi öldürmüşler ve Yahudi inancına göre İsa'yı kendileri veya hükümetin atadığı görevliler öldürmüşlerdir (Arbasi et al., 2017, p. 7). Yani Yahudiler tarih boyunca kendilerini kurtarmaya ve onlara yol göstermeye gelen peygamberleri öldürmüş bir halktır.

4.7. Kurnazlık ve Oyun Oynama

Yahudi'nin kavminin özelliklerinden biri de kurnazlık ve hiledir, hatta Allah'a da kurnazlık ve hilekarlıkla davranmıştır. Bu durumda Allah Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmuş: *وَقُلْنَا لَهُمْ لَا تَعْدُوا فِي السَّبْتِ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا* (Nisa Suresi 154. Ayet). Tercüme: Yine onlara, "Cumartesi (yasakları) konusunda haddi aşmayın" dedik ve onlardan sağlam bir söz aldık. Ayrıca, Allah Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmuş: *وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ الَّذِينَ اعْتَدُوا مِنْكُمْ فِي السَّبْتِ فَقُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ* (Bakara Suresi, 65. ayet). Tercüme: "Şüphesiz siz, içinizden Cumartesi yasağını çiğneyenleri bilirsiniz. Biz onlara, Aşağılık maymunlar olun" demiştik (Kur'an-ı Kerim Meali, 2008).

4.8. Baskıcı Özelliklere Sahip Olmak

1947-1949 yılları arasındaki Filistin/İsrail savaşı sonucunda 700.000'den fazla Filistinli Arap diğer ülkelerde mülteci durumuna düşmüştür. İsrail askeri istihbarat belgelerinden biri, mültecilerin en az %75'inin Siyonistlerin askeri eylemleri (Arapları korkutmayı amaçlayan psikolojik kampanyalar) nedeniyle Filistin'i terk ettiğini göstermektedir (Beinin, 2014, p. 14). İsrail'in siyasi ve güvenlik düşüncesini yönlendiren zihniyet, Müslüman nüfusun ve İslam ülkelerinin kendilerine tehdit olarak görülmesi üzerine kurulmuştur (Posten Çey & Bye, 2016, p. 13). Yeshayahu Ben-Porat (İsraili gazeteci) şöyle diyor: Vaat edilmiş topraklar olan Filistin'i işgal etmek amacıyla 7 yaşından beri askeri faaliyet eğitimi almıştım. Avusturya'da, Filistin'i silah zoruyla işgal edeceğimiz bir günün geleceği umuduyla yaşıyorduk. Bana Arap vatandaşlarını görmezden gelmeyi öğrettiler ve beni Filistin topraklarının bizim için olduğuna inandırdılar (Posten Çey & Bye, 2016, p. 33).

5. İsrail'in Kuruluşu ve Yeni Gelişmeler

İsrail devletinin kuruluşu temelde Yahudi halkının dini inançlarına dayanmaktadır; ancak bir dizi tarihsel faktör bu süreci hızlandırılmıştır. Bu konular aşağıda kısaca tartışılacaktır.

5.1. Avrupa'da Irkçılık ve Yahudilere Karşı Ayrımcılık

M.S 1. yüzyılda Filistin'de ikinci Yahudi hükümetinin Romalılar tarafından yıkılmasından sonra Yahudiler yüzyıllar boyunca Avrupa'da dağınık bir şekilde yaşamışlardır. Avrupa'daki Yahudiler çeşitli vesilelerle ayrımcılığa maruz kalmıştır. Örneğin Hıristiyanlar, İsa'nın çarmıha gerilmesinin asıl sebebinin Yahudiler olduğunu düşünmüşler ve bu nedenle daha çok tacize uğramışlardır (Atai, 2000,

pp. 2–3). Yahudiler bu durumda bir yandan Hıristiyanların zulmünden kurtulmak için her fırsatı değerlendirirken, diğer yandan da vaat edilmiş topraklara ulaşmaya çalışmışlardır.

5.2. Avrupa'daki Önemli Gelişmeler

14. yüzyılda İtalya'da Rönesans'ın başlaması, 16. yüzyılda Protestanlığın yükselişi ve 18. yüzyılda Büyük Fransız Devrimi ideallerinin yayılması, Yahudilerin durumlarının iyileşmesi ve eğitilmiş ve profesyonel insanlar haline gelmeleri sağlanmıştır (Atai, 2000, p. 3). Yavaş yavaş durum öyle ilerlemiştir ki Yahudiler diğer Avrupa ülkeleri vatandaşlarıyla eşit haklara sahip olmuştur. Eylül 1791'de Fransa Ulusal Meclisi, bağlılık yemini eden Yahudilere vatandaşlık hakkı vermiştir. Fransa, "Yahudi kurtuluş" hareketinin ön saflarında yer almıştır. Yahudiler daha sonra 1830'da Yunanistan'da, 1858'de Büyük Britanya'da, 1870'te İtalya'da, 1871'de Almanya'da ve 1891'de Norveç'te eşit haklara kavuştular. Yahudilerin sivil eşitliği kanunla garanti altına alınsa da Avrupalı Yahudiler hâlâ antisemitizm ve sosyal ayrımcılığa maruz kalmaktadır (Holocaust encyclopedia, 2023).

5.3. Avrupa'da Milliyetçiliğin Yayılması

Avrupa'da milliyetçiliğin artmasıyla birlikte Avrupa'da Yahudi karşıtı eğilimler de yaygınlaşmış ve Siyonizm işte böyle bir ortamda yükselmiştir. Bir başka deyişle Yahudi milliyetçiliği 19. yüzyılda Avrupa'daki iç gelişmelerden doğmuştur ve Siyonizm de Yahudilerin bu gelişmelere verdiği tepkilerden biridir (Atai, 2000, s. 6).

5.4. Siyonizm

Dünyaya hâkim olmak için her yolu kabul eden Siyonizm, bu hedeflerine ulaşmak için her yola başvurmuştur. Siyonizm, Yahudilerin Filistin topraklarına geri dönmelerini ve Filistin'de İsrail devletinin kurulmasını savunan siyasi bir harekettir (Mezkit, 2009, p. 70). Yani, Vaat edilmiş topraklara dönüş arzusu Yahudilik inançlarında özel bir yere sahiptir ancak bu hayalin gerçekleşmesini sağlayan ve Yahudileri Filistin topraklarına gönderen temel motivasyon ve eylem tamamen Avrupalılar tarafından yapılmıştır (Atai, 2000, p. 6) Avrupalılar başlangıçta Siyonist hareketi iki amaçla desteklemiştir: Biri fakir Yahudilerden kendini kurtarmak için, onları Avrupa'dan sürmektir, diğeri ise onları Orta Doğu'ya hakim olmak için kullanmaktır (T Godarzi & Al-Aisa, 2008, p. 96).

5.5. Osmanlı Hükümdarlığının Gerilemesi ve Çöküşü

Filistin 4 asırdan fazla bir süre Osmanlı Devleti'nin bir parçasıydı. Söz konusu dönemde Osmanlı yönetimindeki Filistin, Suriye'nin bir eyaleti sayılmaktaydı. Osmanlı Devleti'nin gerilemesiyle birlikte Kudüs'te 1839'da İngiliz, 1842'de Prusya, 1843'te de Fransa konsoloslukları açılmıştır. Avrupalıların Osmanlı topraklarındaki ekonomik faaliyetlerinin genişlemesiyle birlikte Avrupalılar yavaş yavaş Hıristiyan

uyrukluları ve ardından Filistin'deki Yahudileri desteklemeye başlamıştır (Atai, 2000, p. 19). Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması ve Osmanlı Devleti'nin yenilgiye uğramasıyla birlikte Balfour Deklarasyonu, 31 Ekim 1917'de İngiliz Kabinesi tarafından onaylanmıştır. Yani İngiliz kuvvetlerinin Kudüs'ü işgal ettiği ve Osmanlı askerlerinin son direnişini bozguna uğrattığı gün, İngiliz Parlamentosu Balfour Deklarasyonu'nu onaylamıştır. Bildirinin yayınlandığı tarihte Yahudiler Filistin'deki toprakların yalnızca %2,5'üne sahiptir; ama 30 yıllık İngiliz egemenliğinin ardından Yahudiler Filistin'deki toprakların %12'sine sahip olmuştur (Jahanbin, 2000, p. 90). Nüfus istatistikleri kesinlikle Müslüman Arapların lehine olmuştur. 1917'de Filistin nüfusunun %90'ından fazlası Araplardan oluşmuş ve o dönemde Filistin'de 56.000 Yahudi yaşamıştır. Bu rakamın yarısından fazlasının Avrupalıların zulmünden kaçmak için son birkaç yılda ilk kez Filistin'e göç ettiği belirtilmiştir (Grest, 1969, p. 403). Hatta bu tarihten önce, yani 18. yüzyılın başında Filistin'de 400.000 insan yaşamış; bunların 394.000'i yani %98,5'i Yahudi değildir ve yaklaşık 6.000'i yani sadece %1,5'i Yahudi olarak kayıtlara geçmiştir (A. gol Mohammadi, 2002, p. 24). Ancak Britanya'nın Yahudilere çok yönlü desteğinin olması sebebiyle, siyasi koşullar yavaş yavaş Yahudilerin lehine dönmüştür. İngiltere, 1920 yılında Siyonizm'in büyük liderlerinden biri, fanatik bir Yahudi olan Herbert Samuel'i Filistin hükümetinin başına yüksek komiser olarak atanmıştır. Makamların çoğunun görevlerini Yahudilere vererek İngilizce ve Arapça dillerinin yanı sıra İbranice dilini de resmileştirmiş ve hatta Filistin parasının üzerine İsrail kelimesini bile kazımıştır (Rafsanjani, 1956, p. 23).

İngilizler, 7 Şubat 1939'da Londra'da Arap-Yahudi Konferansı'nı düzenlemiştir. O konferansta İngiltere, tarafların uzlaşmaya varamaması durumunda İngiliz hükümetinin Filistin konusunda tek başına yeni bir politika belirlemekte özgür olduğunu açıkça belirtmiştir (Fildish, 2012, s. 338-339). Ben-Gurion'un 8 Eylül 1939'da Yahudi savunma gücü Haganah'ın komutanlarına söylediği gibi: "Birinci Dünya Savaşı bize Balfour Deklarasyonunu kazandırdı, bu sefer bir Yahudi devleti oluşturmalıyız." (Fildish, 2012, pp. 340-341). Filistin meselesinin Birleşmiş Milletler'e devredilmesinin ardından 1947 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından Filistin meselesi için özel bir komite oluşturulmuştur. 11 üyesi arasında Irak, Yugoslavya ve Hindistan olmak üzere üç ülke, Filistin merkezli Yahudi ve Araplardan oluşan bir federalizmin oluşumunu desteklemiştir; Kanada, Çekya ve Slovakya, Guatemala, Peru, İsveç ve Uruguay ise Arap ve İsrail topraklarının ayrılmasını savunmuşlardır. Nihayet çoğunluğun görüşü 29 Kasım 1947 tarihli Genel Kurul'un 181 sayılı Kararı ile açıklanmıştır (Saidi nejad, 2001, p. 146). Birleşmiş Milletler'in 29 Kasım 1947'de tek başkentli (Beit el-Makdis) iki Yahudi ve Arap devletinin kurulmasına ilişkin 181 sayılı kararı onaylanmıştır. Buna dayanarak İsrail devleti kurulmuştur; ancak kararda öngörülen Filistin devleti hiçbir zaman kurulamamıştır (Ali Naqipur, 2016, p. 109). Yahudiler, 1948 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun kararına atıfta bulunarak İsrail devletini resmen ilan etmiştir. 1948 yılında İsrail Devleti'nin kuruluşundan bu yana İsrail'deki güvenlik anlayışı şu ilkelerle pekişmiştir: "Yahudileri birleştirin, tehdidi hayatta kalma

açısından değerlendirin ve düşmanla barışı tesis etmek için değil, düşmanı yenmek için savaşı gerin” (Balpınar, 2011, p. 14). Gördüğünüz gibi İsrail’in amacı Araplarla uzlaşmak ve barışı sağlamak değildir.

İsrail hükümeti, kuruluşundan sonra hiçbir uluslararası kurala uymayarak savunmasız Filistin halkının topraklarını işgal etmeye devam etmektedir. İsrail’in performansı, İsrail parlamentosunun sloganı ve Yahudilerin dini inançları, İsrail’in mevcut sınırlarıyla sınırlı olmadığını ve işgale devam ettiğini göstermektedir. İsrail Parlamentosu’nun Tevrat’tan alınan ana sloganı, İsrail’in sınırlarının Nil Nehri’nden Fırat Nehri’ne kadar olduğunu göstermektedir. İran İslam Cumhuriyeti’nin lideri İmam Humeyni’ye göre, “Bu toprak genişletme sloganı, İsrail’in oluşumu ve zayıflığı sırasında bile dile getirilmiştir; İsrail daha fazla güç kazanırsa bunu doğal olarak uygulayacaktır. Siyonistler ırkçıdırlar ve kendi ırklarını en üstün sayıp hatta kendilerini Tanrı’nın çocukları sayıp bir dünya hükümeti kurmaya çalışmaktadırlar” (Bahar, 2002, p. 164). İsrail hükümeti Orta Doğu bölgesinde nispeten demokratik olsa da Yahudi olmayan vatandaşlar söz konusu olduğunda İsrail hükümeti demokrasinin ilkelerini ihlal ediyor. Yani İsrail’de etnik demokrasi vardır (A. gol Mohammadi, 2002, s. 29). İsrail hükümeti Orta Doğu bölgesinde nispeten demokratik olsa da Yahudi olmayan vatandaşlar söz konusu olduğunda İsrail hükümeti demokrasinin ilkelerini ihlal ediyor. Yani İsrail’de etnik demokrasi vardır (A. gol Mohammadi, 2002, p. 29).

Bugün İsrail, Birleşmiş Milletlerin resmi üyesidir ve 157’den fazla ülkeyle diplomatik ilişkisi bulunmaktadır (Jodaki & Saifuddin, 2018, p. 43). İsrail hükümeti kurulduktan sonra başta Ortadoğu ülkeleri olmak üzere bölge ülkeleriyle ilişkileri kurmaya çalışmıştır. İsrail’in bölgeyle ilişki kurma ve ilişkileri normalleştirme hedefi şu 3 nedenden dolayı özetlenebilir:

- 1) İsrail’in gayri meşru ve sahte rejimini meşrulaştırmak ve İsrail’in Araplar tarafından resmi olarak tanınmasını sağlamak ve İsrail’in statüsünü ve konumunu uluslararası düzeyde güçlendirmek;
- 2) Ekonomik büyüme ve kalkınma için zemin sağlamak ve uluslararası ekonomi ve ticarete nüfuz etme ve katılma fırsatı sağlamak;
- 3) İsrail, uluslararası konumunu güçlendirerek, Nil’den Fırat’a genişleme sloganını gerçekleştirmek için daha fazla çaba gösterecektir (Cheza, 2001, p. 175).

1948, 1967 ve 1973 yıllarında Araplarla İsrail arasında savaşlar olmuş ve Filistinliler çok direnmiştir. Ancak 1970’li yıllarda bir yandan Arap milliyetçiliğinin giderek güç kaybetmesi, diğer yandan Mısır’ın İsrail’i tanıması Filistinlilerin mücadelesinde yalnız kalmasına neden olmuştur (Özkoç, 2009, s. 173). İsrail, Filistin topraklarını işgal etmenin yanı sıra askeri gücünü kullanarak su kaynaklarını da hukuka aykırı bir şekilde kontrol etmektedir. Örneğin İsrail, Batı Şeria’nın su kaynaklarının %85’ini kullanıyor. Batı Şeria’daki yeraltı su seviyesi İsrail’in tarım

suyunun yaklaşık %40'ını ve İsrail'in içme suyunun yaklaşık %50'sini sağlamaktadır. İsrail bu suları kontrol etmekte ısrar ediyor; Aslında bu suların kontrolü Filistin ulusal egemenliğinin temellerini yok etmektedir (Khaled, 2018, p. 78). Ayrıca, İsrail'de yaşayan Yahudiler, 2002 yılında Batı Şeria nüfusunun yaklaşık %2'sini oluştururken, su kaynaklarının %37'sini kontrol etmiştir; geriye kalan su kaynaklarının ise sadece %63'ü 2 milyon Filistinli tarafından kullanılmaktadır (R. M. Simbar, 2004, p. 22). Başka bir deyişle, doğal su kaynaklarının yetersizliği dikkate alındığında İsrail'in Filistin topraklarını işgal etmesi, Ortadoğu'nun can damarı olan su rezervlerini kontrol etme stratejisiyle açıklanabilir (Kutsal, 2009, p. 90). Hatta Siyonist rejimin liderlerinin henüz belirlenmemiş ulusal sınırlarını su havzaları üzerinden çizdikleri bile söylenmektedir. Bu da Yahudi devletinin varlığının ancak su kaynaklarını kontrol edebilmesiyle mümkün olabileceğini göstermektedir (Kutsal, 2009, p. 91). Bütün bu hukuksuzluklara rağmen İsrail'in Filistin topraklarını işgali, bununla beraber su kaynaklarının kontrolü, konutların haksız yere yıkılması, bombardımanlar ve Filistinlilerin zorla yurtlarından edilerek göç ettirilmesi devam etmektedir.

Günümüz dünyasının acı gerçeklerinden biri, İsrail'in Filistinli kadınlara ve çocuklara zulmetmeye ve onları haksız yere öldürmeye devam etmesidir. Camiler, ibadethaneler, konutlar, hastaneler, şehirler ve hatta mülteci kampları bile İsrail ordusu tarafından bombalanmakta ve hedef alınmaktadır. İsrail'in 7 Ekim 2023'ten 7 Mart 2024'e kadar aralıksız gerçekleştirdiği 153 saldırı sonucunda Gazze Şeridi'nde hayatını kaybeden Filistinlilerin sayısı 30 bin 800'e, yaralanan Filistinlilerin sayısı ise 72 bin 298'e yükselmiştir. Binlerce Filistinli susuzluk ve açlık nedeniyle hayatını kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya olmuştur. Bombaların isabet etmesi sonucu hayatını kaybedenlerin sayısı zaman geçtikçe artmaktadır (Palestine Latest News, 2024).

Sonuç

Aslında günümüz Filistinlilerinin ataları Kenanlılardır ve bu nedenle bu topraklara genellikle Kenan toprağı denilmektedir (Amirian, 2016, p. 27). Filistin topraklarında dünya Müslümanlarının ilk kiblesinin olması ve bu kutsal beldenin Hıristiyanlık ve Yahudilik dinleri açısından özel bir öneme sahip olması nedeniyle büyük dünya dinlerinin bir başka deyişle semavî dinlerin mensuplarının buraya her zaman özel bir ilgi ve saygısı olmuştur. Aynı şekilde Filistin birçok peygamberin zuhur ettiği yer olup dini ve tarihi mekânları da bünyesinde barındırmaktadır.

Filistin krizi tarih boyunca yazarların, politikacıların ve dünya liderlerinin dikkatini çeken karmaşık bir konudur. Filistin, ılıman bir iklime sahip olması ve özel bir konuma sahip olması nedeniyle tarih boyunca fatihlerin de ilgisini çekmiştir. Öte yandan tarihsel olarak Mezopotamya ve Mısır uygarlıklarının bağlantı noktası olmuştur. Yani bugün de Filistin coğrafyası Asya ile Afrika kıtasının bağlantı noktasıdır ve aynı zamanda deniz yoluyla Avrupa'ya da bağlanmaktadır. Tarihsel olarak bu toprakların ana sakinleri Kenanlılardır. Kenanlılar, Arap Yarımadası'ndan Kenan topraklarına veya bugünkü Filistin'e göç eden ilk halktır. Bu nedenle Filistin

topraklarına Kenan toprağı denilmektedir. Diğer göç dalgalarıyla birlikte Hazreti İbrahim (a.s), kuraklık ve iklim değışikliğı nedeniyle ya da Allah'ın emriyle Ur (Irak) şehrinden Kudüs şehrine göç etmiş ve oraya yerleşmiştir. Hz. İbrahim'in ölümünden sonra "çocukları ve torunları Kenan topraklarında yaklaşık 1000 yıl yaşamıştır" (Zaibakalam, 2011, p. 77). Bu dönemde Yahudiler ne bir hükümet kurabilmiş ne de bu bölgede bir toprak mülkiyeti iddiasında bulunmuştur. Beni İsraililer, M.Ö. 1600 yıllarında yaşanan kuraklık nedeniyle Hz. Yusuf'un yardımıyla Mısır'a göç etmişler ve orada 400 yıl yaşamıştır. Musa Peygamber, 400 yıl sonra İsrail halkını Mısır topraklarından Filistin topraklarına götürmek için harekete geçmiştir. Yahudiler, ilahlarıyla olan antlaşmalarını bozdukları için kırk yıl çöllerde dolaşmak zorunda bırakılmışlardır. M.Ö. 1000 yıllarına kadar Davud Peygamber'in önderliğindeki Yahudiler, Kudüs'ü ele geçirip orada şehri yeniden inşa etmiştir. Yahudilerin Kudüs'te toplam 400 kere hükümet kurmuş ve daha sonra Babillilerin istilasıyla egemenliklerini kaybetmişlerdir.

Babil istilasından sonra sırasıyla Persler, Yunanlılar ve Romalılar Filistin'e saldırıp bu bölgeyi fethetmişlerdir. Romalılar MS 70 yılında Filistin'i işgal ederek Yahudileri katletmiştir ve Yahudilerin yalnızca %10-15'i hayatta kalmıştır. Yahudiler Romalılardan korktukları için Filistin'i terk etmişlerdir. 7. yüzyılda Hz. Ömer'in halifeliğı döneminde Müslümanlar Filistin'i kan dökmeden fethetmiştir; bunzamandan sonra Filistin toprağının ve halkının, Arap kimliğinin yanında İslami kimliğı de ön plana çıkmaya başlamıştır. Filistin 400 yıldan fazla Arap halifeliğinin egemenliğı altında kalmıştır; Araplardan sonra Memluk sultanları Filistin'i 300 yıl boyunca yönetmiştir. Memlük hanedanlığından sonra, MS 1517'den 1917'ye kadar Filistin, Osmanlı İmparatorluğu'nun bir parçası olarak kalmıştır. Böylece Filistin toprakları toplam 1.200 yıl boyunca İslam dünyasının egemenliğı altında kalmış ve çoğunluğu Müslüman Araplardan oluşmuştur. Ancak diğer taraftan Filistin'in Romalılar tarafından fethinden sonra Yahudilerin Filistin ile bağlantısı 1800 yıl boyunca kesilmiştir. İsrail, Batılı hükümetlerin komplosunun ardından bu bölgede 1948'den itibaren varlığını resmen ilan etmiştir.

Yahudi halkı tarihleri boyunca antlaşmaları bozmak, kendilerine gönderilen peygamberleri öldürmek, insanları haksız yere öldürmek, yağmalamak, kurnazlık yapmak gibi hukuksuz bazı eylemlerle suçlanmaktadır. Tarih boyunca iktidara geldiklerinde diğer etnik gruplara yönelik her türlü şiddet içeren baskıyı kurmuşlardır. Masum Filistinli kadın ve çocuklara yönelik zulüm ve katliam, dini ve sivil mekânlar ile hastanelerin bombalarla tahrip edilmesi bunun açık bir örneğidir. Bu araştırma sonunda şu sonuca ulaşılmıştır: Batılılar, İslam dünyasının kalbinde İsrail devletinin kuruluşundan edindikleri tecrübelerle, Arap ve Müslüman çoğunluğa küçük bir Yahudi azınlığı dayatarak planlarını hayata geçirmeyi başarmıştır. Gelecekte bu deneyimi İslam ve Arap ülkelerinin başka yerlerinde de tekrarlayabileceklerdir.

Kaynakça

- Ali Naqipur, A. (2016). "Investigating the role of the Hamas movement in the political developments of occupied Palestine". *Scientific-Specialized Quarterly (Khwarazmi University)*, 3(11), 108–131.
- Amez, A., & Azizi, S. (trans). (2003). *The Fourth Geneva Convention and the Occupied Palestinian Territories*. *Legal Research*, 5 and 6, 10–23.
- Amirian, S. M. B. (2016). "International law and Israel-Palestine conflict". *International Studies Quarterly*, 13(3), 21–40.
- Anadolu Ajansı "İsrail'in nüfusu 10 milyona dayandı", Yayın 22 Aralık 2022, Erişim 10 Mart 2024, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israil-in-nufusu-10-milyona-dayandi/2775742>
- Arbasi, H., Yousufi, A. M., Cheraghi, M., & Zangineh, A. (2017). "Bani Israel – Israel". *International Conference on Oriental Studies, Ferdowsi and Persian Culture and Literature*, 1–19.
- Atai, F. (2000). "Basic factors in the creation of the Zionist government in Palestine". *Regional Studies: Israel Studies - American Studies*, 5(1), 1–24.
- Bahar, H. (2002). "Palestine in the vision of Imam Khomeini". *Presence, Especially for Palestine*, 40, 157–168.
- Balpınar, Z. (2011). "İsrail-Filistin Çatışması: İsrail'in Filistinlilere Yönelik Güvenlik Politikasında Devamlılık Ve Değişim (1948-2008)". *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi, Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü.
- Beinin, J. , & H. L. (2014). "Palestine, Israel and the Arab-Israeli Conflict". *Middle East Research and Information Project*.
- Cheza, A. B. (2001). "Palestine: the root of pain". *Comprehensive Humanities Portal*, 40, 169–181.
- Fildiş, A. T. (2012). "Birleşmiş Milletler'in Taksım Kararı ve İsrail devletinin yaratılışı". *Trakya University Journal of Social Science*, 14(1), 337–348.
- Grest, K. (1969). "Twenty important facts about Palestine". *Comprehensive Humanities Portal*, 6, 1–3.
- Holocaust encyclopedia, Jewish life before the Holocaust in Europe, Retrieved September 15, 2023, access March 13, 2024 from <https://encyclopedia.ushmm.org/content/fa/article/jewish-life-in-europe-before-the-holocaust>
- Jahanbin, I. (2000). "Palestine is a Unrest land of history". *Morabbiyan*, 1(2), 85–109.

- Jodaki, H., & Saifuddin, A. F. (2018). "Explaining the axes of the conflict between Palestine and Israel". *Research of Nations*, 4(38), 39-54.
- Khaled, H. aayed. (2018). "Filistin ve İsrail için barış yolu haritası: Karşılıklı ekonomik bağımlılık / The road map to the İsraili-Palestinian peace": Mutual economic interdependence.
- Kızıoğlu, S. (2012). "İsrail Devleti'nin Kuruluşuna Kadar Geçen Süreçte Yahudiler ve Siyonizm'in Gelişimi". *Kırıkkale University Journal of Social Sciences*, 2(1), 35-64.
- Kutsal, E. (2009). "İsrail - Filistin İhtilafı Özelinde Politik Bir Araç Olarak Su". *Bilge Strateji*, 1(1). <https://dergipark.org.tr/en/pub/bs/issue/3809/613116>
- Kura'an-ı Karim "Mâide Suresi Meali", 27 Ağustos 2008, 10 Mart 2024, <https://kuran-ikerim.org/>
- Law and religion Reasearch. (2010). Complete Persian translation of Tevrat book. In *Law and religion Reasearch qom-iran*.
- Mezkit, M. (2009). Siyonizmin Siyon Protokolleri' ile "Dünya Hakimiyeti" Düşüncesi. *Yeni Fikir Stratejik Araştırmalar Derneği*, 5(13), 69-92.
- Mohammadi, A. D. (2001). "The original inhabitants and owners of the land of Palestine". *Journal of Faculty of Law and Political Sciences*, 61, 65-143.
- Mohammadi, A. gol. (2002). "Gentiles of Palestine: A look at the position of the Arab minority in Israel". *Regional Studies Quarterly: Israel Studies - American Studies*, 5 and 6(4 anad 1), 23-42.
- Mohsen, M. S., & Saedi, M. I. (2005). "The forty facts of the Palestine issue (part one)". *Nedayi Islam*, 6(22 and 23), 52-57.
- Mutlu, O. (2019). "Filistin Devleti'nin Devletlik Statüsüne Dair Bir Değerlendirme". *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 8, 403-413.
- Oldani, A. J. V. (2004). "Islamists in Palestine and its contexts". *Law and Policy Research*, 10, 77-96.
- Örücü, S. (2018). "Yahudi Diasporası'nın Filistin'e Göçü Ve İsrail Devleti'nin Kuruluşu". *Vakanuvis - International Journal of Historical Researches*, 3(2), 202-233.
- Posten Çey, Z., & Bye, A. (2016). "Signs of ontological action of Israel's security policy in regional conflicts". *International Relations Research Quarterly*, 20(6).
- Rafsanjani, A. A. H. (1956). *Israel and Palestine*. In *Jahan Araa Publications*.
- Saidi nejad, H. R. (2001). "The perspective of Palestine, the United Nations and

the United States of America”. *Regional Studies Quarterly: Israel Studies and American Studies*, 5(1), 143–176.

Sajdi, A. (2020). “Analysis of the factors influencing the Palestinian-Israeli conflict and the deal of the century”. *World Politics Quarterly*, 3(23), 205–230.

Simbar, R., & Ejazi, İ. (2015). “America’s approach to the Israeli-Palestinian conflict 2001-2015”. *Scientific and Research Quarterly of World Politics*, 4(4), 7–36.

Simbar, R. M. (2004). “Palestine crisis; Challenges and hopes”. *Ddle East Studies Quarterly*, 11(3 and 4), 105–130.

Tabatabaei, S. M. M. (1977). “A comment on historical geography: Canaan and Palestine at the crossroads of history”. *Gohar*, 50, 94–102.

T Godarzi, ahreh(Trans), & Al-Aisa, S. (2008). “Palestine at the Hague Tribunal”. *Palestine Studies*, 8 and 9, 95–112.

The Palestinian Information Center “The population of Palestine has reached 14.3 million”, Published December 22, 2022, Accessed March 10, 2024

Tulu, E. R. (2015). *İsrail-Filistin Sorununda Semboller, Söylemler ve Kimlik: Konstüraktivist Bir Analiz*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Zaibakalam, S. (2011). *The birth of Israel*. Tehran: Rozenih.